

แผนการจัดการวนอุทยานบึงสามพัน อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์
Bueng Sam Phan Forest Park Management Plan, Bueng Sam Phan District,
Phetchabun Province

ณัฏฐณิชา จารุกิตต์พงษ์¹, สุติดา มณีเนนกกุล², และอิงอร ไชยยศ³
Natthanitcha Charukitphong¹, Sutida Maneeanakekul², Aingorn Chaiyes³

¹นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกการจัดการทรัพยากรเกษตร

สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

E-mail: natthanitcha5864@gmail.com

²อาจารย์ ดร. วิชาเอกการจัดการทรัพยากรเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิชาเอกการจัดการทรัพยากรเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องแผนการจัดการวนอุทยานบึงสามพัน อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษา
ระดับความคิดเห็นของชุมชนต่อการจัดการวนอุทยานบึงสามพัน 2) วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของการจัดการ
วนอุทยานบึงสามพันในปัจจุบัน และ 3) จัดทำแผนการจัดการวนอุทยานบึงสามพัน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน
ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ประชาชนที่อยู่อาศัยในตำบลชัยสมอทอดและตำบลชัยไม่แดง อำเภอบึงสามพัน
จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 8 หมู่บ้าน รวม 5,136 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณของทาโร ยามาเน ได้ขนาด
กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 371 คน สุ่มตัวอย่างแบบง่ายด้วยการจับสลากตามสัดส่วนจำนวนประชากรในแต่ละหมู่บ้าน จากนั้น
ดำเนินการใช้แบบสอบถามสอบถามข้อมูล และนำผลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบน
มาตรฐาน สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพดำเนินการโดยการจัดสนทนากลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจำนวน 15 คน เพื่อร่วมกันวิเคราะห์
จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค และแนวทางในการจัดการเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในอนาคต ผลที่ได้นำมาวิเคราะห์ตำแหน่ง
ทางยุทธศาสตร์ และจัดทำ TOWS matrix เพื่อสังเคราะห์แผนการจัดการวนอุทยานบึงสามพันในอนาคต

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุมากกว่า 45 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา
ประกอบอาชีพเกษตรกร มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่า 10,000 บาท มีถิ่นฐานเกิดในหมู่บ้านที่พักอาศัยมีระยะห่างจากวน
อุทยาน 6 – 10 กิโลเมตร ส่วนใหญ่ได้รับรู้หรือข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความรู้ความ
เข้าใจเกี่ยวกับวนอุทยานและการจัดการในระดับมาก มีความพึงพอใจต่อการจัดการในปัจจุบันระดับมาก แต่มีส่วนร่วมใน
การจัดการในระดับน้อย 2) ผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของการจัดการวนอุทยานบึงสามพันในปัจจุบัน
พบว่ามีจุดแข็ง จำนวน 5 ข้อ จุดอ่อน จำนวน 5 ข้อ โอกาส จำนวน 4 ข้อ และอุปสรรค จำนวน 4 ข้อ ซึ่งจากการวิเคราะห์ตำแหน่ง
ทางยุทธศาสตร์ พบว่าอยู่ในยุทธศาสตร์เร่งพัฒนา หรือยุทธศาสตร์เชิงแก้ไข 3) แผนการจัดการวนอุทยานบึงสามพัน ประกอบด้วย
ยุทธศาสตร์ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการศึกษาและวิจัยทรัพยากรในพื้นที่ ด้านนันทนาการ
และสื่อความหมาย ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และด้านบริหารจัดการ โดยมีกลยุทธ์ทั้งสิ้น 31 กลยุทธ์ และกลยุทธ์
ทั้งหมดมีความสอดคล้องกับนโยบายในการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติที่กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชได้กำหนดไว้

คำสำคัญ : แผนการจัดการ วนอุทยานบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์

Abstract

Research on Bueng Sam Phan Forest Park Management Plan, Bueng Sam Phan District, Phetchabun Province aims 1) to study the level of community opinion towards Bueng Sam Phan Forest Park management, 2) to analyze the strengths, weaknesses, opportunities, and threats of the current Bueng Sam Phan Forest Park management, and 3) to formulate a plan to manage Bueng Sam Phan Forest Park. This research is mixed method research; the population used in the quantitative research was the residents of Sap Samo Thot Sub-District and Sap Mai Daeng Sub-District, Bueng Sam Phan District, Phetchabun Province in 8 villages with a total of 5,136 people. The sample size was determined by using Taro Yamane's computational formula. A sample size of 371 people was obtained, and then a simple random sampling was drawn by drawing lots according to the population proportions of each village to obtain the number of samples. The sample was then carried out using a questionnaire. The obtained results were analyzed for frequency, percentage, mean, and standard deviation. The qualitative research which was managed by conducting a Focus Group Discussion of 15 stakeholders to jointly analyze strengths, weaknesses, opportunities, and threats of Bueng Sam Phan Forest Park Management and management guidelines for future sustainability. The results were analyzed for strategic positions and prepared TOWS matrix to synthesize the future Bueng Sam Phan Forest Park management plans.

The results of the research were found that 1) most of the representative were male, aged over 45 years, graduating from primary school, engaging in agriculture, earning an average monthly income of less than 10,000 baht, and residing in villages which are 6-10 kilometers away from the forest park. Most of the representative had a high level of understanding of the forest park and its management and were satisfied with the present management at a high level but participated in the management at a low level. 2) The results of the analysis of strengths, weaknesses, opportunities, and threats in the current Bueng Sam Phan Forest Park management revealed that there are 5 strengths, 5 weaknesses, 4 opportunities, and 4 threats. From the analysis of the strategic position, it was found that it is in an accelerated development strategy or a remedial strategy, that is, a strategy must be formulated to mitigate weaknesses and seek opportunities to create advantages from existing opportunities. 3) The management plan for Bueng Sam Phan Forest Park. It consists of five strategies: conservation and management of natural resources, education and research, resources in recreation areas, and the interpretation of public participation promotion and management, with 31 strategies within the aforementioned strategies. All action plans are consistent with national park management policies established by the Department of National Parks, Wildlife, and Plant Conservation.

Keywords : Management Plan, Bueng Sam Phan Forest Park, Phetchabun Province

บทนำ

วนอุทยาน หรือ Forest Park หมายถึง พื้นที่ที่มีสภาพธรรมชาติสวยงามเหมาะแก่การสงวนรักษาไว้ให้เป็นแหล่งคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือเพื่อเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ทางธรรมชาติ หรือนันทนาการของประชาชนโดยส่วนรวม (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 71 ก, 2562) วนอุทยานบึงสามพัน ได้เปลี่ยนชื่อจาก “วนอุทยานเขาน้ำซับ-เขาวิเชียร” เป็น “วนอุทยานบึงสามพัน” เพื่อให้ชื่อวนอุทยานสอดคล้องกับชื่อของอำเภอซึ่งเป็นสถานที่ตั้งที่อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2562 เนื้อที่ 3,812 ไร่ และประกาศจัดตั้งตามคำสั่งกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ที่ 1831/2557 ลงวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2557 ซึ่งต่อมาในวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2563 ได้มีประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กำหนดบริเวณพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าสองข้างทางสายชัยวิบูลย์ ในท้องที่ตำบลซับไม้แดง และตำบลซับสมอทอด อำเภอบึงสามพัน และตำบลสามแยก อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ให้เป็นวนอุทยาน เนื้อที่ 5,600 ไร่ โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 137 ตอนพิเศษ 290 ง วันที่ 14 ธันวาคม 2563 วนอุทยานบึงสามพันจัดเป็นวนอุทยานแห่งหนึ่งที่มีสภาพธรรมชาติสวยงาม เหมาะสมต่อการเป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งนันทนาการของคนในพื้นที่ ส่วนใหญ่เป็นสวนป่าสักที่ผ่านการปลูกและบำรุงรักษามาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512 - ปัจจุบัน (พ.ศ. 2565) ไม้อสักที่ปลูกครั้งแรกมีอายุมากถึง 43 ปี และเริ่มมีพันธุ์ไม้ในท้องถิ่นเดิมขึ้นปะปน เช่น ไม้ประดู่ แดง ตะแบกแดง กางเขมอด เกิดแดง ชิงชัน กระพี้เขาควาย ฉนวน (วัชรพล แซ่เจี๋ย, 2560) ด้วยเส้นทางคมนาคมที่สะดวก ประกอบกับตำแหน่งที่ตั้งซึ่งอยู่ห่างจากตัวอำเภอบึงสามพันเป็นระยะทาง 3 กิโลเมตร ดังนั้นหากมีการบริหารจัดการวนอุทยานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน จะสามารถพัฒนาให้พื้นที่วนอุทยานแห่งนี้เป็นวนอุทยานชั้นนำที่มีการบริหารจัดการคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน รวมทั้งเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ทางธรรมชาติ แหล่งนันทนาการและให้บริการด้านนิเวศในด้านต่างๆ ตามเจตนารมณ์ในการจัดตั้งวนอุทยานได้ ประกอบกับประเทศไทยได้มีการปรับปรุงกฎหมายหลักในการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติและวนอุทยาน โดยได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2562 ซึ่งในมาตรา 18 มีใจความสำคัญว่า “ในการคุ้มครอง บำรุง ดูแล รักษา และการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติ ให้จัดให้มีแผนการบริหารจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติ แผนการบริหารจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติอย่างน้อยต้องประกอบด้วย วิธีการดำเนินการ แนวทางการจัดการ และการกำกับดูแลการใช้พื้นที่ และให้มีการรับฟังความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียชุมชนที่เกี่ยวข้อง และประชาชนด้วย” (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 71 ก, 2562) ซึ่งต่อมากรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ได้มีการประกาศนโยบายให้อุทยานแห่งชาติทุกแห่งต้องมีการจัดทำแผนการบริหารจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติ และมีนโยบายที่จะให้วนอุทยานแต่ละแห่งดำเนินการจัดทำแผนการบริหารจัดการวนอุทยานในลำดับต่อไปด้วย ปัจจุบัน (กุมภาพันธ์ 2565) อุทยานแห่งชาติทุกแห่งกำลังอยู่ระหว่างเริ่มดำเนินการจัดทำแผนการบริหารจัดการดังกล่าว และยังไม่พบรายงานผลการดำเนินงานจัดทำแผนการบริหารจัดการวนอุทยานที่เป็นไปตามข้อกำหนดในมาตรา 18 ของพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว

ดังนั้น จึงเล็งเห็นถึงความสำคัญของการจัดทำแผนการบริหารจัดการวนอุทยานบึงสามพัน อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้เป็นกรอบและทิศทางในการบริหารจัดการพื้นที่ได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ และสอดคล้องกับกฎหมาย ยุทธศาสตร์ นโยบาย และแผนงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดทำแผนการพัฒนานวนอุทยานบึงสามพันต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของชุมชนต่อการจัดการวนอุทยานบึงสามพัน
2. เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT) ของการจัดการวนอุทยานบึงสามพันในปัจจุบัน
3. เพื่อจัดทำแผนการจัดการวนอุทยานบึงสามพัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โดยในการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรคือประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบล ช้างมอดและตำบลช้างม่้อย อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ รวม 5,136 คน ทำการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณของทาร์ยามาเน ที่ความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 371 คน แล้วจึงสุ่มตัวอย่างแบบง่ายด้วยการจับสลากตามเลขที่บ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนรอบวนอุทยานบึงสามพัน จำนวน 8 หมู่บ้าน ตามสัดส่วนของประชากรในแต่ละหมู่บ้าน

สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ กำหนดให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการพื้นที่วนอุทยานบึงสามพัน อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ มีจำนวนทั้งหมด 15 คน โดยใช้การสุ่มแบบเจาะจง

2. ดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามในประเด็นเกี่ยวกับแผนการจัดการวนอุทยานบึงสามพัน อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์

3. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป หาค่าเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ

4. นำผลที่ได้จากการวิเคราะห์แบบสอบถาม มากำหนดเป็นประเด็นในการสนทนากลุ่ม (Focus group)

5. ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการวนอุทยานบึงสามพัน และผู้เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการวนอุทยานบึงสามพัน จำนวน 15 คน ในประเด็นเกี่ยวกับจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT) ของการจัดการวนอุทยานบึงสามพันในปัจจุบัน และแนวทางในการจัดการวนอุทยานบึงสามพันในอนาคต

6. นำผลที่ได้จากการจัดสนทนากลุ่มมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ได้แก่ พรรณนาความ การบรรยาย การตีความ วิเคราะห์ส่วนประกอบ วิเคราะห์ปัจจัยเชิงกลยุทธ์ (Strategic Factors analysis summary: SFAS) จะได้ตำแหน่งยุทธศาสตร์ พร้อมจัดทำ TOWS MATRIX และสังเคราะห์แผนการจัดการวนอุทยานบึงสามพัน อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์

7. จัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะต่อแผนการจัดการวนอุทยานบึงสามพัน อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์

8. รวบรวมข้อมูล และสรุปผล

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล มีรายละเอียดในแต่ละวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ระดับความคิดเห็นของชุมชนต่อการจัดการวนอุทยานบึงสามพัน

1) ข้อมูลพื้นฐานของประชาชนผู้อาศัยอยู่ในชุมชนโดยรอบวนอุทยานบึงสามพัน พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 50.70) มีอายุมากกว่า 45 ปี (ร้อยละ 53.90) จบการศึกษาระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 42.60) ประกอบอาชีพเกษตรกรรม (ร้อยละ 43.10) มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่าเดือนละ 10,000 บาท (ร้อยละ 71.40) มีถิ่นฐานเกิดในหมู่บ้าน (ร้อยละ 77.60) มีระยะห่างจากที่พักอาศัยถึงวนอุทยานบึงสามพันระยะทางประมาณ 6-10 กิโลเมตร (ร้อยละ 35.80) ตนเองหรือสมาชิกในครอบครัวเคยได้รับรู้หรือได้รับข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับวนอุทยานบึงสามพัน (ร้อยละ 60.60) และรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ (ร้อยละ 46.90)

2) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวนอุทยานและการจัดการวนอุทยานบึงสามพันผลการวิจัย พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวนอุทยานและการจัดการวนอุทยานในระดับมาก (ร้อยละ 54.45) รองลงมา คือ ระดับปานกลาง (ร้อยละ 43.40) และระดับน้อย (ร้อยละ 2.15)

3) ความพึงพอใจต่อการจัดการวนอุทยานบึงสามพันในปัจจุบัน พบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการจัดการวนอุทยานบึงสามพันในปัจจุบันระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในช่วง 2.72-2.34 โดยค่าเฉลี่ยสูงสุดพบในด้านความพึงพอใจต่อการตรวจตราลาดตระเวนเพื่อป้องกันรักษาทรัพยากรป่าไม้ในเขตพื้นที่วนอุทยาน และค่าเฉลี่ยที่น้อยที่สุด คือ ความพึงพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวกที่บริการให้กับนักท่องเที่ยว เช่น ไฟฟ้า ห้องน้ำ - สุขา ร้านค้า ที่พัก

4) การมีส่วนร่วมในการจัดการวนอุทยานบึงสามพันในปัจจุบัน พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุด ในประเด็น การสอดส่องดูแลแจ้งเบาะแสแก่เจ้าหน้าที่ กรณีพบการบุกรุกทำลายป่า ล่าสัตว์ป่าในเขตวนอุทยาน (ร้อยละ 59.80) และมีส่วนร่วมน้อยที่สุดในประเด็นการวางแผนการจัดการวนอุทยานในปัจจุบัน (ร้อยละ 44.20) โดยมีผลการประเมินการมีส่วนร่วมในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (ร้อยละ 50.40)

5) ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการจัดการวนอุทยานบึงสามพันในอนาคต สรุปได้ว่า

(1) ปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ เจ้าหน้าที่มีจำนวนน้อยทำให้การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารไม่ทั่วถึง ภูมิทัศน์โดยรอบวนอุทยานมีสภาพเสื่อมโทรม การไม่มีห้องน้ำสาธารณะสำหรับนักท่องเที่ยว ไม่มีสถานที่จอดรถที่ชัดเจน ไม่มีไฟบริเวณด้านหน้า และไฟภายในวนอุทยานไม่สว่าง

(2) ข้อเสนอแนะ พบว่า ควรจัดสร้างห้องน้ำสาธารณะสำหรับนักท่องเที่ยว ควรประชาสัมพันธ์ข่าวสารเกี่ยวกับวนอุทยานในช่องทางต่างๆ ให้เพิ่มมากขึ้น ควรปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบวนอุทยานบึงสามพันให้มีความสวยงามมากขึ้น ควรจัดให้มีจุดแวะพักรถ อยากรให้มีการปลูกป่า และพัฒนาพื้นที่ป่าให้อุดมสมบูรณ์ ควรจัดตั้งรางวัลสำหรับผู้ที่แจ้งเบาะแสระทำความผิด ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ควรประชาสัมพันธ์การเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สามารถกางเต็นท์และมีจุดชมวิว และควรจัดให้มีป้ายบอกทาง

2. ผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT) ของการจัดการวนอุทยานบึงสามพันในปัจจุบัน พบว่าจากการสนทนากลุ่ม สามารถสรุปจุดแข็งในการจัดการวนอุทยานบึงสามพัน ได้จำนวน 5 ข้อ จุดอ่อน จำนวน 5 ข้อ โอกาส จำนวน 4 ข้อ และอุปสรรค จำนวน 4 ข้อ โดยมีรายละเอียดแสดงในตารางที่ 1 และ 2

ตารางที่ 1 วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน (Internal Factors Analysis Summary : IFAS)

จุดแข็ง	เกรด	น้ำหนัก	คะแนน	น้ำหนักคะแนน
S1 มีกฎหมายหลัก คือ พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2562	A	0.12	5	0.60
S2 มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และสวยงาม	A	0.12	4	0.48
S3 มีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงด้านการบริหารจัดการ	B	0.10	4	0.40
S4 การคมนาคมเข้าสู่พื้นที่สะดวก	C	0.07	3	0.21
S5 เจ้าหน้าที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี	B	0.10	4	0.40
รวมน้ำหนักคะแนนจุดแข็ง				2.09
จุดอ่อน				
W1 อัตราค่าจ้างไม่เพียงพอและเจ้าหน้าที่ยังขาดความรู้และความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน	A	0.12	5	0.60
W2 ข้อมูลพื้นฐานด้านทรัพยากรมีจำกัด และขาดความร่วมมือในการทำวิจัยกับหน่วยงาน/สถาบันการศึกษา	B	0.10	5	0.50
W3 ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกให้บริการนักท่องเที่ยว	B	0.10	4	0.40
W4 ไม่มีแผนการดำเนินงานในด้านต่างๆ ของวนอุทยาน	B	0.10	5	0.50
W5 ไม่มีป้ายชี้แนะแสดงแนวเขตที่ชัดเจน	C	0.07	4	0.28
รวมน้ำหนักคะแนนจุดอ่อน				2.28
รวมน้ำหนักปัจจัยภายใน (จุดแข็ง จุดอ่อน) = 1.00		1.00		

จากตารางที่ 1 พบว่า คะแนนถ่วงน้ำหนักรวมของสภาพแวดล้อมภายใน (Internal Factors Analysis Summary : IFAS) จุดแข็งมีค่าเท่ากับ 2.09 จุดอ่อนมีค่าเท่ากับ 2.28

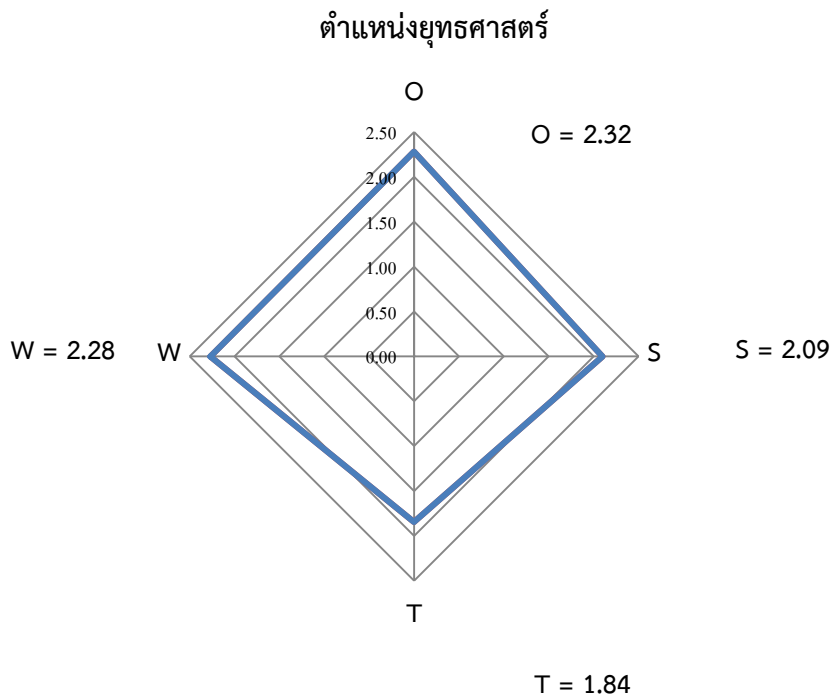
ตารางที่ 2 วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก (External Factors Analysis Summary : EFAS)

โอกาส	เกรด	น้ำหนัก	คะแนน	น้ำหนักคะแนน
O1 กระแสความนิยมในการอนุรักษ์ธรรมชาติและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพิ่มสูงขึ้น	A	0.16	4	0.64
O2 มีกฎหมาย ยุทธศาสตร์ นโยบาย และแผนงานที่สนับสนุนการจัดการวนอุทยาน	A	0.16	5	0.08
O3 ประชาชน ภาครัฐ และเอกชนให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมและสนับสนุนการจัดการวนอุทยาน	C	0.08	4	0.32
O4 ประชาชนรอบแนวเขตให้ข้อมูลข่าวสารการกระทำผิดเกี่ยวกับกฎหมายด้านป่าไม้	B	0.14	4	0.56
รวมน้ำหนักคะแนนโอกาส				2.32
อุปสรรค				
T1 ประชาชนไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่	B	0.14	4	0.56
T2 ประชาชนรอบแนวเขตวนอุทยานจุดไฟเผาพื้นที่เกษตร จึงก่อให้เกิดปัญหาไฟป่า	A	0.16	5	0.80
T3 พื้นที่ในวนอุทยานบางจุดเกิดปัญหาดินถล่ม	C	0.08	3	0.24
T4 เยาวชนรอบแนวเขตขาดความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	C	0.08	3	0.24
รวมน้ำหนักคะแนนอุปสรรค				1.84
รวมน้ำหนักปัจจัยภายนอก (โอกาส อุปสรรค) = 1.00		1.00		

จากตารางที่ 4 พบว่า คะแนนถ่วงน้ำหนักรวมของสภาพแวดล้อมภายนอก (External Factors Analysis Summary: EFAS) โอกาสมีค่าเท่ากับ 2.32 โอกาสมีค่าเท่ากับ 1.84

3. แผนการจัดการวนอุทยานบึงสามพัน

ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน (Internal Factors Analysis Summary: IFAS) และวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก (External Factors Analysis Summary: EFAS) เพื่อหาดำเน่งยุทธศาสตร์การจัดการวนอุทยานบึงสามพัน พบว่า วนอุทยานบึงสามพันอยู่ในช่องยุทธศาสตร์เร่งพัฒนาหรือยุทธศาสตร์เชิงแก้ไข ดังแสดงในภาพที่ 1 ดังนั้นในการกำหนดกลยุทธ์ควรให้ความสำคัญกับการลดจุดอ่อนและแสวงหาโอกาส เพื่อสร้างข้อได้เปรียบจากโอกาสที่มีอยู่ หรือให้ความสำคัญกับกลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO)

ภาพที่ 1 ตำแหน่งยุทธศาสตร์การจัดการวนอุทยานบึงสามพัน

จากการนำปัจจัยเชิงยุทธศาสตร์มาทำการวิเคราะห์ TOWS Matrix มีผลการดำเนินการดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 วิเคราะห์ TOWS MATRIX

ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก	จุดแข็ง (Strength: S)	จุดอ่อน (Weakness: W)
	1. มีกฎหมายหลักในการบริหารจัดการวนอุทยาน คือ พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 (S1) 2. มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และสวยงาม (S2) 3. มีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงด้านการบริหารจัดการ (S3) 4. การคมนาคมเข้าสู่พื้นที่สะดวก (S4) 5. เจ้าหน้าที่มีมนุษยสัมพันธ์ดีและพร้อมในการปรับตัว (S5)	1. อัตราค่าลงไม่เพียงพอและเจ้าหน้าที่ยังขาดความรู้และความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน (W1) 2. ข้อมูลพื้นฐานด้านทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่มีอยู่อย่างจำกัด และขาดความร่วมมือในการทำวิจัยกับหน่วยงาน/สถาบันการศึกษา (W2) 3. ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกให้บริการนักท่องเที่ยว (W3) 4. ไม่มีแผนการดำเนินงานในด้านต่างๆ ของวนอุทยาน (W4) 5. ไม่มีป้ายรั้วแสดงแนวเขตที่ชัดเจน (W5)
โอกาส (Opportunity: O)	กลยุทธ์เชิงรุก (SO)	กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO)
1. กระแสความนิยมในการอนุรักษ์ธรรมชาติและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพิ่มสูงขึ้น (O1) 2. มีกฎหมาย ยุทธศาสตร์ นโยบาย และแผนงานที่สนับสนุนการจัดการวนอุทยาน (O2) 3. ประชาชน ภาครัฐ และเอกชนให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมและสนับสนุนการจัดการวนอุทยาน (O3) 4. ประชาชนรอบแนวเขตให้ข้อมูลข่าวสารการกระทำผิดเกี่ยวกับกฎหมายด้านป่าไม้ (O4)	1. ป้องกันการบุกรุกพื้นที่และการกระทำผิดตามตามกฎหมายป่าไม้ (S1S4O2O4) 2. จัดการทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อคุ้มครองดูแล รักษา พื้นฟู ให้เกิดความมั่นคงของระบบนิเวศ (S1S2S3S4O1O2) 3. จัดทำระบบสื่อความหมายทั้งภายใน และภายนอกวนอุทยาน (S2O1) 4. จัดทำการวิจัยและประเมินประสิทธิภาพการจัดการด้านนันทนาการและการท่องเที่ยว (S3O1) 5. จัดทำแผนบริหารจัดการพื้นที่วนอุทยานภายใน 2 ปี โดยอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลตามหลักวิชาการ และการมีส่วนร่วม (S1S3O2O3) 6. ประเมินผลการดำเนินงานตามแผนการบริหารจัดการพื้นที่วนอุทยาน (S1S3O2O3) 7. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของหน่วยงาน และประชาชนรอบแนวเขตวนอุทยาน (S1S3S5O2O3) 8. บริหารจัดการวนอุทยานอย่างมีวิสัยทัศน์ และดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ที่วางไว้ (S1S3O2) 9. บริหารจัดการทรัพยากรบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพ (S3O2) 10. บริหารระบบการเงิน การคลังอย่างมีประสิทธิภาพ (S3O2)	1. จัดทำแผนการสื่อความหมาย (W4O1O2) 2. พัฒนาขีดความสามารถและทักษะของเจ้าหน้าที่ เพื่อการสื่อความหมาย (W1W4O1O2) 3. ใช้ประโยชน์ทรัพยากรนันทนาการในวนอุทยานอย่างยั่งยืน (W3O2) 4. ส่งเสริมให้มีกิจกรรมนันทนาการและการท่องเที่ยวในวนอุทยาน เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมให้กับชุมชนรอบแนวเขตวนอุทยาน (W3O1) 5. วางแผนและออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวให้กลมกลืน และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (W3O1) 6. บำรุงรักษาและบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก (W3O1) 7. จัดการน้ำเพื่ออุปโภคบริโภค (W4O2) 8. จัดการน้ำทิ้ง (W4O2) 9. จัดการขยะและสิ่งปฏิกูล (W4O2) 10. จัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการ (W4O2) 11. ศึกษาและจัดทำฐานข้อมูลระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน (W2W4O1O2) 12. จัดให้มีการจัดการความรู้ให้กับเจ้าหน้าที่ (W1O2) 13. สร้างเครือข่ายงานวิจัยกับหน่วยงาน/สถาบันการศึกษา (W2O2O3) 14. จัดทำระบบจัดการความรู้ ฐานข้อมูลและสารสนเทศ ตลอดจนเทคโนโลยีที่เหมาะสมต่อการจัดการวนอุทยาน (W4O2)

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก	จุดแข็ง (Strength: S) 1. มีกฎหมายหลักในการบริหารจัดการวนอุทยาน คือ พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 (S1) 2. มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และสวยงาม (S2) 3. มีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงด้านการบริหารจัดการ (S3) 4. การคมนาคมเข้าสู่พื้นที่สะดวก (S4) 5. เจ้าหน้าที่มีมนุษยสัมพันธ์ดีและพร้อมในการปรับตัว (S5)	จุดอ่อน (Weakness: W) 1. อัตรากำลังไม่เพียงพอและเจ้าหน้าที่ยังขาดความรู้และความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน (W1) 2. ข้อมูลพื้นฐานด้านทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่มีอยู่อย่างจำกัด และขาดความร่วมมือในการทำวิจัยกับหน่วยงาน/สถาบันการศึกษา (W2) 3. ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกให้บริการนักท่องเที่ยว (W3) 4. ไม่มีแผนการดำเนินงานในด้านต่างๆ ของวนอุทยาน (W4) 5. ไม่มีป้ายชี้แสดงแนวเขตที่ชัดเจน (W5)
อุปสรรค (Threat: T) 1. ประชาชนไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ (T1) 2. ประชาชนรอบแนวเขตวนอุทยานจุดไฟเผาพื้นที่เกษตร จึงก่อให้เกิดปัญหาไฟป่า (T2) 3. พื้นที่ในวนอุทยานบางจุดเกิดปัญหาดินถล่ม (T3) 4. เยาวชนรอบแนวเขตขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (T4)	กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST) 1. จัดอบรมและสร้างเครือข่ายเยาวชนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ(S1S3S5T1T4) 2. ประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้และจิตสำนึกของชุมชนเกี่ยวกับปัญหาไฟป่า (S1S2S4T2) 3. สำรวจและประเมินพื้นที่เสี่ยงภัยพิบัติ (S1S4T3)	กลยุทธ์เชิงรับ (WT) 1. จัดทำแนวเขตวนอุทยาน (W5T2) 2. จัดทำแผนการจัดการไฟป่าอย่างมีส่วนร่วม (W1W2W4T1T2) 3. จัดทำแผนเตรียมความพร้อมและจัดหาอุปกรณ์เพื่อรับมือกับเหตุภัยพิบัติ (W1W3W4T1T3) 4. จัดทำฐานข้อมูล และองค์ความรู้ด้านการมีส่วนร่วม และการจัดการความขัดแย้งสำหรับเจ้าหน้าที่วนอุทยาน (W2W3W4T1T4)

จากตารางที่ 3 พบว่าสามารถจัดทำกลยุทธ์ออกเป็น 4 รูปแบบ ได้แก่ กลยุทธ์เชิงรุก (SO) ทั้งหมด 10 กลยุทธ์ กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO) ทั้งหมด 14 กลยุทธ์ กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST) ทั้งหมด 3 กลยุทธ์ และกลยุทธ์เชิงรับ (WT) ทั้งหมด 4 กลยุทธ์ และเมื่อนำกลยุทธ์ดังกล่าวมากำหนดเป็นแผนการจัดการวนอุทยานบึงสามพัน พบว่า สามารถกำหนดได้เป็น 5 ยุทธศาสตร์ แผนงาน 31 กลยุทธ์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบด้วย 7 กลยุทธ์ ดังนี้

- 1) การป้องกันการบุกรุกพื้นที่และการกระทำผิดตามตามกฎหมายป่าไม้
- 2) จัดทำแนวเขตวนอุทยาน
- 3) จัดการทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อคุ้มครอง ดูแล รักษา พื้นฟู ให้เกิดความมั่นคงของระบบนิเวศ
- 4) จัดทำแผนการจัดการไฟป่าอย่างมีส่วนร่วม
- 5) ประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้และจิตสำนึกของชุมชนเกี่ยวกับปัญหาไฟป่า
- 6) จัดทำแผนเตรียมความพร้อมและจัดหาอุปกรณ์เพื่อรับมือกับเหตุภัยพิบัติ
- 7) สำรวจและประเมินพื้นที่เสี่ยงภัยพิบัติ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านการศึกษาและวิจัยทรัพยากรในพื้นที่ ประกอบด้วย 3 กลยุทธ์ ดังนี้

1) ศึกษาและจัดทำฐานข้อมูลระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

2) จัดให้มีการจัดการความรู้ให้กับเจ้าหน้าที่

3) สร้างเครือข่ายงานวิจัยกับหน่วยงาน/สถาบันการศึกษา

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านนันทนาการและสื่อความหมาย ประกอบด้วย 9 กลยุทธ์ ดังนี้

1) จัดทำแผนการสื่อความหมาย

2) พัฒนาขีดความสามารถและทักษะของเจ้าหน้าที่ เพื่อการสื่อความหมาย

3) การอบรมและสร้างเครือข่ายเยาวชนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

4) จัดทำระบบสื่อความหมายทั้งภายใน และภายนอกสวนอุทยาน

5) การใช้ประโยชน์ทรัพยากรนันทนาการในสวนอุทยานอย่างยั่งยืน

6) ส่งเสริมให้มีกิจกรรมนันทนาการและการท่องเที่ยวในสวนอุทยาน เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ให้กับชุมชนรอบแนวเขตสวนอุทยาน

7) จัดทำการวิจัยและประเมินประสิทธิผลการจัดการด้านนันทนาการและการท่องเที่ยว

8) วางแผนและออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวให้กลมกลืน และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

9) บำรุงรักษาและบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบด้วย 2 กลยุทธ์ ดังนี้

1) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของหน่วยงาน และประชาชนรอบแนวเขตสวนอุทยาน

2) จัดทำฐานข้อมูล และองค์ความรู้ด้านการมีส่วนร่วม และการจัดการความขัดแย้ง สำหรับเจ้าหน้าที่สวนอุทยาน

ยุทธศาสตร์ที่ 5 ด้านบริหารจัดการ ประกอบด้วย 10 กลยุทธ์ ดังนี้

1) การจัดการน้ำอุปโภคบริโภค

2) การจัดการน้ำทิ้ง

3) การจัดการขยะและสิ่งปฏิกูล

4) การจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการ

5) จัดทำแผนบริหารจัดการพื้นที่สวนอุทยานภายใน 2 ปี โดยอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลตามหลักวิชาการ และการมีส่วนร่วม

6) ประเมินผลการดำเนินงานตามแผนการบริหารจัดการพื้นที่สวนอุทยาน

7) บริหารจัดการสวนอุทยานอย่างมีวิสัยทัศน์ และดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ที่วางไว้

8) บริหารจัดการทรัพยากรบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพ

9) บริหารระบบการเงิน การคลังอย่างมีประสิทธิภาพ

10) จัดทำระบบจัดการความรู้ ฐานข้อมูลและสารสนเทศ ตลอดจนเทคโนโลยีที่เหมาะสมต่อการจัดการสวนอุทยาน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษา แนวทางการจัดการวนอุทยานบึงสามพัน อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ สามารถอภิปรายผลเป็นรายประเด็นได้ ดังนี้

1. ระดับความคิดเห็นของชุมชนต่อการจัดการวนอุทยานบึงสามพัน

สถานภาพทั่วไปของประชาชนผู้อาศัยอยู่ในชุมชนโดยรอบวนอุทยานบึงสามพัน จากผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศชาย โดยมีอายุมากกว่า 45 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพเกษตรกร ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ วชิรินทร์ คำหอม (2548) สุเทพ เกตุเวชสุริยา (2548) และพระชาญชัย เพชรดี (2555) ที่พบว่าเมื่อมีการสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้กับชุมชนโดยรอบพื้นที่อนุรักษ์ดังกล่าว ผู้ให้ข้อมูลมักเป็นเพศชาย ที่มีอายุอยู่ในช่วงระหว่าง 30-45 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา และประกอบอาชีพเกษตรกร จึงสามารถตั้งข้อสังเกตได้ว่าในสังคมชนบทที่อยู่ใกล้พื้นที่ป่าไม้ เพศชาย มักเป็นผู้นำครอบครัวและมีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ระดับต่างๆ มากกว่าเพศหญิง ดังนั้น ในการวางแผนส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในอนาคต ควรมีการวางแผนประเด็นที่ชัดเจนในการมีส่วนร่วมของเพศชาย และส่งเสริมบทบาทให้เพศหญิง เข้ามามีส่วนร่วมในด้านอื่นๆ ให้มากขึ้น

ในประเด็นของการตั้งถิ่นฐาน ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่าประชาชนในชุมชนโดยรอบวนอุทยานบึงสามพัน ส่วนใหญ่ มีถิ่นฐานเกิดในพื้นที่นี้ สอดคล้องกับการศึกษาของ วชิรินทร์ คำหอม (2548) และสุเทพ เกตุเวชสุริยา (2548) ซึ่งการมีถิ่นฐานเกิดในพื้นที่ดังกล่าวจะส่งผลให้เกิดความรู้สึกรักเป็นเจ้าของในทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ หวงแหวนยากเก็บไว้ให้ลูกหลาน ดังนั้นในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการในอนาคตจึงควรให้ความสำคัญในประเด็นการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์เพื่อส่งต่อภูมิปัญญาในการอนุรักษ์ไปสู่เยาวชนรุ่นต่อไป

สำหรับประเด็นของการรับรู้หรือได้รับข้อมูลข่าวสาร ซึ่งพบว่าชุมชนโดยรอบวนอุทยานบึงสามพัน ที่เกี่ยวข้องกับวนอุทยานบึงสามพันจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ซึ่งแตกต่างจาก วชิรินทร์ คำหอม (2548) ที่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวนอุทยานไดโนเสาร์แก่งหลวงจากญาติ พี่น้อง/เพื่อนบ้าน และสุเทพ เกตุเวชสุริยา (2548) ที่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จากสื่อโทรทัศน์ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าเจ้าหน้าที่ป่าไม้เป็นบุคคลสำคัญในเชื่อมต่อหรือสื่อสารกับชุมชน การเสริมสร้างศักยภาพเจ้าหน้าที่ในด้านการส่งเสริมการป่าไม้และการสื่อสารกับชุมชนให้มีมากขึ้นจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่สนับสนุนให้การบริหารจัดการวนอุทยานประสบความสำเร็จมากขึ้นในอนาคต สอดคล้องกับที่ ธรณกร ตีรภานนท์ (2558) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนโดยรอบเป็นปัจจัยสำคัญไปสู่ความสำเร็จในการจัดการพื้นที่อนุรักษ์

2. แผนการจัดการวนอุทยานบึงสามพัน ผลการศึกษาพบว่าสามารถกำหนดแผนการจัดการวนอุทยานบึงสามพันได้เป็น 5 ยุทธศาสตร์ 31 กลยุทธ์ ซึ่งเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับยุทธศาสตร์ดังกล่าวกับแผนการบริหารจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 ของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ซึ่งประกอบไปด้วย 14 นโยบายได้แก่ 1) การป้องกันพื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติ 2) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ 3) การจัดการทรัพยากรประวัติศาสตร์และมรดกทางวัฒนธรรม 4) การจัดการไฟป่าและภัยพิบัติทางธรรมชาติ 5) การสื่อความหมายและธรรมชาติศึกษา 6) การใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการและการท่องเที่ยว 7) การพัฒนาทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวก 8) การจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในอุทยานแห่งชาติ 9) การศึกษาวิจัยและนวัตกรรมทางวิชาการ 10) การใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในรูปแบบอื่น 11) การจัดทำแผนสำหรับพื้นที่ในระบบอุทยาน 12) การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นและภาคส่วนต่างๆ 13) การจัดการองค์กร 14) นโยบายอุทยานแห่งชาติทางทะเล (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, 2564) พบว่ายุทธศาสตร์และกลยุทธ์ที่ได้จากผลการศึกษาครั้งนี้มีความสอดคล้องกับนโยบายในการจัดทำแผนบริหารจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติและวนอุทยานของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ดังนี้

2.1 ยุทธศาสตร์ด้านอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สอดคล้องกับนโยบายการจัดการอุทยานแห่งชาติ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการป้องกันพื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และด้านการจัดการไฟป่าและภัยพิบัติทางธรรมชาติ

2.2 ยุทธศาสตร์ด้านการศึกษาและวิจัยทรัพยากรในพื้นที่ สอดคล้องกับนโยบายการจัดการอุทยานแห่งชาติ 1 ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษาวิจัยและนวัตกรรมทางวิชาการ

2.3 ยุทธศาสตร์ด้านนันทนาการและสื่อความหมาย สอดคล้องกับนโยบายการจัดการอุทยานแห่งชาติ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการสื่อความหมายและธรรมชาติศึกษา ด้านการใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการและการท่องเที่ยว และด้านการพัฒนาทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวก

2.4 ยุทธศาสตร์ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน สอดคล้องกับนโยบายการจัดการอุทยานแห่งชาติ 1 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นและภาคส่วนต่างๆ

2.5 ยุทธศาสตร์ด้านบริหารจัดการ สอดคล้องกับนโยบายการจัดการอุทยานแห่งชาติ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในอุทยานแห่งชาติ ด้านการจัดทำแผนสำหรับพื้นที่ในระบบอุทยาน และด้านการจัดการองค์กรและเป็นไปตามข้อกำหนดในมาตราที่ 18 แห่งพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 สามารถนำไปเป็นแผนหลักในการบริหารจัดการพื้นที่วนอุทยานแห่งชาติได้ในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัย เรื่อง แผนการจัดการวนอุทยานบึงสามพัน อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 ควรจัดทำโครงการเพื่อเสนอขอรับการสนับสนุนเงินงบประมาณจากหน่วยงานต่างๆ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาลตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อนำมาใช้ก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว

1.2 ในการดำเนินงานจัดกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ภายในท้องถิ่นเจ้าหน้าที่ควรมีความชัดเจนในการดำเนินงาน การติดต่อประสานงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และให้ความสำคัญกับการประชุมหารือร่วมกับประชาชนในชุมชน ตลอดจนถึงการให้ความคุ้นเคยเป็นกันเอง เพื่อให้ประชาชนเห็นความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ตลอดจนการพัฒนาการจัดการทรัพยากรป่าไม้ให้กับชุมชน

1.3 ควรให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่อย่างจริงจังและต่อเนื่อง

1.4 ควรเสริมสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนรักป่าไม้ และตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เพื่อให้ป่าไม้เกิดความอุดมสมบูรณ์อย่างต่อเนื่อง

1.5 ควรจัดตั้งการรวมกลุ่มหรือชมรมของชุมชนในการอนุรักษ์ และส่งเสริมเยาวชนให้มีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากร หรือมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวนอุทยานบึงสามพัน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพเพิ่มเติม เพื่อนำมาใช้เป็นฐานข้อมูลในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่วนอุทยานบึงสามพัน

2.2 ควรมีการศึกษาแนวทางการบูรณาการการท่องเที่ยวในระดับอำเภอและระดับจังหวัด โดยร่วมกับหน่วยงานต่างๆ เช่น สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดเพชรบูรณ์ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอบึงสามพัน ในการจัดทำแผนที่ท่องเที่ยวเพื่อเผยแพร่ให้นักท่องเที่ยว ทำให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและเอกชน เพื่อเป็นการกระจายรายได้ให้กับชุมชน และยังเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจให้กับจังหวัดเพชรบูรณ์อีกทางหนึ่ง

2.3 ควรมีการศึกษาพัฒนาพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสมในอนาคต

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่วนอุทยานบึงสามพัน ประชาชนรอบแนวเขตวนอุทยานบึงสามพัน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการวนอุทยานบึงสามพัน และผู้เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการวนอุทยานบึงสามพัน ที่กรุณาสละเวลาในการทำแบบสอบถาม และการเข้าร่วมสนทนากลุ่ม และกำลังใจจากทุกคนในครอบครัว ตลอดจนบุคคลต่างๆ ที่ให้ความช่วยเหลืออีกมากที่ผู้วิจัยไม่สามารถกล่าวนามได้หมดในที่นี้ ผู้วิจัยจึงขอขอบคุณไว้ในโอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์และสามารถใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน คุณค่าและความดีอันพึงมีจากงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบแด่บิดา มารดา ครู อาจารย์ ตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่านไว้ ณ ที่นี้

เอกสารอ้างอิง

- กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. (2564). นโยบายการจัดการอุทยานแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 กรุงเทพมหานคร
- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2563). “ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกำหนดบริเวณพื้นที่ให้เป็นวนอุทยาน ประกาศ ณ วันที่ 14 ธันวาคม 2563
- กฤษฎา โพธิ์ศรี. (2554). “การพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครกู้ชีพ ในการบริการการแพทย์ฉุกเฉินของหน่วยกู้ชีพขั้นพื้นฐาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- กฤษฎา สุภาพไพบุลย์. (2542). “การมีส่วนร่วมของราษฎรในการจัดการอุทยานแห่งชาติภูกระดึง จังหวัดเลย” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (วนศาสตร์) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- พระชาญชัย เพชรดี. (2555). “แนวทางพัฒนาการจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษาโครงการส่งเสริมให้ที่พักรักษาใจของหน่วยงานด้านป่าไม้ บ้านป่าแดง ตำบลป่าเลา อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการทรัพยากรเกษตร) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- “พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2562” (2562, 29 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 71 วรรณกร ตีรณานนท์. (2558). “หลักการส่งเสริมการป่าไม้เพื่อสิ่งแวดล้อม หน่วยที่ 1-7 พิมพ์ครั้งที่ 2 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- วัชรพล แซ่เจี๋ย. (2560). รายงานการสำรวจพื้นที่วนอุทยานเขาน้ำซับ-เขาวิเชียร
- วัชรินทร์ คำหอม. (2548). “ความคิดเห็นของราษฎรต่อวนอุทยานไดโนเสาร์แก่งหลวง อำเภอเชียงม่วน จังหวัดพะเยา” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารทรัพยากรป่าไม้) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- สุเทพ เกตุเวชสุริยา (2548) “ความต้องการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการจัดการพื้นที่คุ้มครอง อย่างมีส่วนร่วมของอุทยานแห่งชาติเขาแหลม จังหวัดกาญจนบุรี” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตร มหาบัณฑิต (การบริหารทรัพยากรป่าไม้) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์